

Uchwała nr 69
Rady Działalności Pożytku Publicznego
z dnia 27 maja 2025 roku
w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej,
nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej

Na podstawie art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491 z późn. zm.) oraz § 10 rozporządzenia Przewodniczącego Komitetu do spraw Pożytku Publicznego z dnia 24 października 2018 r. w sprawie Rady Działalności Pożytku Publicznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2052), uchwala się stanowisko Rady Działalności Pożytku Publicznego w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej.

§ 1

Rada Działalności Pożytku Publicznego negatywnie opiniuje projekt ustawy o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (UD69).

§ 2

Rada Działalności Pożytku Publicznego docenia znaczenie systemu nieodpłatnej pomocy prawnej (NPP), nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego (NPO) oraz edukacji prawnej, jako realizację konstytucyjnego prawa obywateli do pomocy prawnej, co jest także europejskim standardem. System ten, w dużej mierze realizowany przez organizacje pozarządowe, stanowi istotny element społeczeństwa obywatelskiego i realizacji konstytucyjnej zasady subsydiarności.

§ 3

Po analizie projektu ustawy oraz stanowisk kluczowych interesariuszy systemu, w tym organizacji pozarządowych prowadzących znaczną część punktów NPP/NPO w Polsce, Związku Powiatów Polskich oraz samorządów prawniczych, Rada zwraca uwagę na następujące fundamentalne problemy związane z projektem ustawy:

1. **Likwidacja oświadczeń o niemożności poniesienia kosztów odpłatnej pomocy prawnej bez wprowadzenia mechanizmu weryfikacji:** Projekt ustawy proponuje zniesienie obowiązku składania oświadczeń przez beneficjentów, co w ocenie Rady, bez jednoczesnego wprowadzenia wiarygodnego i efektywnego mechanizmu weryfikacji uprawnień (np. opartego o kryterium dochodowe weryfikowane elektronicznie), stoi w sprzeczności z art. 4 ust. 1 ustawy stanowiącym, że pomoc przysługuje osobom, których nie stać na jej odpłatne uzyskanie. Prowadzi to do nieuzasadnionego i potencjalnie niegospodarnego rozszerzenia dostępu do systemu finansowanego ze środków publicznych, grozi jego nadużywaniem przez osoby do tego nieuprawnione oraz narusza równowagę rynkową usług prawnych. Postulat zawieszenia likwidacji oświadczeń do czasu wypracowania mechanizmu zastępczego, zgłaszany przez organizacje pozarządowe, jest w pełni zasadny.
2. **Niski poziom finansowania i brak realnej waloryzacji planowanych nakładów finansowych:** Rada z niepokojem odnotowuje, że projekt ustawy oraz procedowane propozycje dotyczące maksymalnych kwot finansowania systemu w latach 2026-2035, nie odpowiadają na fundamentalny problem wieloletniego, drastycznego niedofinansowania systemu i spadku realnej wartości nakładów na jego utrzymanie. Wzrost kwoty bazowej w latach 2016-2024 był symboliczny (ok. 13,84%) w porównaniu do skumulowanej inflacji (ok. 50%) czy wzrostu minimalnego wynagrodzenia w tym czasie (ok. 132,43%). Proponowany w projekcie zmiany ustawy od 2026 r. poziom finansowania systemu oraz mechanizmy waloryzacji w kolejnych latach są rażąco niewystarczające, aby pokryć realne i wciąż rosnące koszty świadczenia usług, zapewnić godne wynagrodzenia wykonawcom, zatrzymać ich odpływ z systemu. Utrzymywanie tak niskiego poziomu finansowania zagraża stabilności, ciągłości i jakości świadczonej pomocy.
3. **Wprowadzenie dodatkowych form świadczenia usług (udzielanie świadczeń za pomocą środków komunikacji na odległość) bez zapewnienia odpowiednich warunków.** Projekt ustawy przewiduje rozszerzenie możliwości udzielania świadczeń za pomocą środków komunikacji na odległość. Rada dostrzega

potencjał takich rozwiązań, jednak ich wprowadzanie bez jednoczesnego zapewnienia odpowiedniego i jednolitego w skali kraju standardu technicznego (bezpieczny sprzęt, oprogramowanie, łącza internetowe), procedur bezpieczeństwa (ochrona danych, tajemnicy zawodowej), mechanizmów weryfikacji tożsamości i uprawnień beneficjentów oraz dodatkowego finansowania na pokrycie tych kosztów, jest działaniem nieprzygotowanym, ryzykownym i przerzucającym odpowiedzialność na wykonawców, powiaty i organizacje pozarządowe. Postulat wstrzymania tych zmian do czasu zapewnienia niezbędnych warunków jest uzasadniony.

§ 4

Rada Działalności Pożytku Publicznego dostrzega zasadność diagnozy przedstawionej przez Ministerstwo Sprawiedliwości, zgodnie z którą system nieodpłatnej pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego wymaga głębokiej reformy – być może nawet budowy od podstaw. Rada uznaje, że resort ma pełne prawo i mandat do podejmowania takiego wysiłku systemowego. Jednak w tym kontekście z zaniepokojeniem przyjmujemy kierunek działań polegających na wprowadzaniu wycinkowych, częściowych zmian, które nie rozwiążą strukturalnych problemów systemu, a jednocześnie w istotny sposób wpłyną na działanie organizacji pozarządowych i innych interesariuszy. W naszej ocenie przyjęcie nowelizacji w obecnym kształcie – bez towarzyszącej jej całościowej reformy – może pogłębić nieefektywności systemu, zwiększyć obciążenie podmiotów realizujących zadanie i utrudnić prowadzenie spójnej polityki publicznej w tym obszarze.

§ 5

Mając na uwadze powyższe, Rada Działalności Pożytku Publicznego postuluje pilne zwołanie posiedzenia Rady Nieodpłatnej Pomocy Prawnej, z zapewnieniem odpowiedniej reprezentacji organizacji pozarządowych prowadzących punkty NPP/NPO oraz innych kluczowych interesariuszy. Konieczne jest także podjęcie rzeczywistego, partnerskiego dialogu, którego celem będzie wypracowanie kompleksowej, systemowej reformy nieodpłatnej pomocy prawnej, poradnictwa

obywatelskiego i edukacji prawnej, odpowiadającej na realne i zmieniające się potrzeby społeczne.

§ 6

Niniejszą uchwałę należy przekazać do Kancelarii Sejmu oraz Ministerstwa Sprawiedliwości.

§ 7

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Współprzewodniczący
Rady Działalności Pożytku Publicznego
Michał Braun
Maciej Kunysz